

Trends uit
het rapport

Recordaantal
hulpvragen

Driekwart van
de hulpvragen is
(zeer) complex

Veel hulpvragen
uit de Randstad

Meer verzoeken
ingewilligd

Bijna een kwart van
de hulpvragers is
50 jaar of jonger

Steven Pleiter, bestuurder Expertisecentrum Euthanasie:

‘Euthanasiezorg is een specialisme.’

Expertisecentrum Euthanasie ontving in 2019 3.122 hulpvragen, tweeëntwintig procent meer dan in 2018. “Dat zijn heel veel patiënten”, zegt bestuurder Steven Pleiter. “Elke werkdag weer melden zich dertien mensen die zeggen: ‘Help mij. Ik kan niet verder’. De nood is groot.”

Vooral de complexere hulpvragen komen bij Expertisecentrum Euthanasie terecht: euthanasie bij dementie, stapeling van ouderdomsklachten en psychiatrie. “Huisartsen vinden deze verzoeken veelal te ingewikkeld”, zegt Pleiter. “Dat kun je ze niet kwalijk nemen. Hoe kun je deskundig worden als je één keer per vijf jaar met zo’n vraag te maken krijgt? Euthanasiezorg is een specialisme.”

Rechtszaak 2016-85

De rechtszaak tegen de verpleeg-huisarts die euthanasie aan een wilsonbekwame patiënt had verleend beheerste het gesprek in de medische wereld gedurende een groot deel van 2019 en zorgde voor nog meer terughoudendheid bij artsen om euthanasieverzoeken van hun patiënten zelf op te pakken. Pleiter: “Bij elke aanmelding neemt een arts van Expertisecentrum Euthanasie contact op met de huisarts. Tijdens dit gesprek vragen we ook waarom hij het verzoek niet zelf in behandeling neemt. Uit de reacties bleek dat de schrik er goed in zat.”

Wilsonbekwaamheid

De vrijspraak was een bevestiging van de zorgvuldige werkwijze van Expertisecentrum Euthanasie, vervolgt Pleiter. Artsen van het expertisecentrum verleenden in 2019 euthanasie aan twee diep demente, wilsonbekwame patiënten. Beide trajecten werden door een Regionale Toetsingscommissie Euthanasie (RTE) als zorgvuldig beoordeeld. “Voor ons was al langer duidelijk: euthanasie bij wilsonbekwaamheid is wettelijk mogelijk.” Toch blijft hij waarschuwen: laat het er vooral niet op aankomen. “De kans dat een demente patiënt aan alle zorgvuldigheidseisen voldoet blijft minimaal, niet meer dan twee procent – ook na de vrijspraak van de verpleeghuisarts. Wie de diagnose dementie krijgt en euthanasie wil,

moet dat om vijf voor twaalf geregeld hebben. Dat is vroeger dan menig een eigenlijk zou willen en daar is lef voor nodig, maar zo moet het nu eenmaal.”

Zorgzaam en zorgvuldig

Ook alle overige RTE-beoordelingen in 2019 waren zorgvuldig, net als in 2018. Pleiter: “Met de naamswijziging van de Levenseindekliniek in Expertisecentrum Euthanasie lanceerden we ons motto ‘Zorgzaam en zorgvuldig’. Dat zijn geen holle woorden; we maken ze waar. We doen er alles aan om eventuele fouten te voorkomen. Naast de wettelijke verplichting om externe deskundigen te raadplegen hebben we intern een extra controle ingebouwd. Als alle lichten voor een euthanasie al op groen staan wordt het hele traject tijdens een multidisciplinair overleg met collega-artsen van het expertisecentrum nogmaals tegen het licht gehouden. Is aan alle wettelijke eisen voldaan? Is het dossier volledig? Zien we niks over het hoofd? Pas als iedereen akkoord is, wordt de euthanasie verleend.”

‘Zorgzaam en zorgvuldig, dat zijn geen holle woorden; we maken ze waar.’

Het juiste antwoord

Expertisecentrum Euthanasie ontving in 2019 3.122 hulpvragen, waarvan er 898 werd ingewilligd. Het percentage ingewilligde verzoeken (een derde van alle hulpvragen) is de laatste jaren onveranderd. Voor het afwijzen van een hulpvraag zijn verschillende

redenen. Tien procent van alle hulpvragen wordt niet in behandeling genomen omdat de aanmelding incompleet is. Iemand weigert bijvoorbeeld een machtiging voor het opvragen van medische dossiers af te geven. Andere redenen voor afwijzing: het verzoek voldoet niet aan de wettelijke eisen, de hulpvrager overlijdt voordat het expertisecentrum kan helpen of de hulpvrager trekt zijn verzoek tijdens het traject terug.

Pleiter: “Het spreekt voor zich dat patiënten zich tot op het laatste moment kunnen bedenken. Soms komen er toch nog behandelopties naar boven, met name als er sprake is van psychiatrische problematiek. Het aangaan van het gesprek is het juiste antwoord op de doodswens.” In 2019 startte Expertisecentrum Euthanasie een retrospectieve dossierstudie naar de achtergronden van de hulpvragen op basis van psychiatrische problematiek. Het onderzoek, in samenwerking met Amsterdam UMC, locatie UMC, werd mede mogelijk gemaakt door het ministerie van VWS.

Grote impact

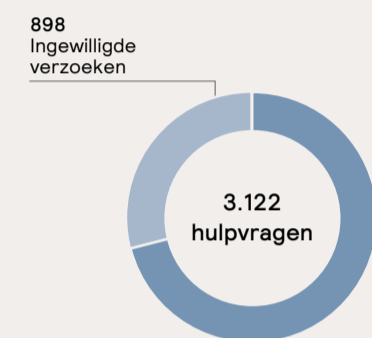
De stijging van het aantal aanmeldingen zet door, verwacht Pleiter. Voor 2020 houdt Expertisecentrum Euthanasie rekening met 3.300 hulpvragen. “Dat zijn enorme aantallen; gemiddeld 275 mensen per maand. Deze aantallen hebben grote impact op de organisatie. Momenteel hebben we op alle fronten vacatures: medische administratie, artsen, casemanagement en medisch management. Ondanks krapte op de arbeidsmarkt lukt het ons nog steeds om goede professionals te vinden. Het tekort aan psychiaters is verontrustend. De wachttijd voor een euthanasietraject gebaseerd op psychiatrische problematiek is opgelopen tot een jaar of langer.”

[lees verder op pagina 2](#) →

2019 in het kort

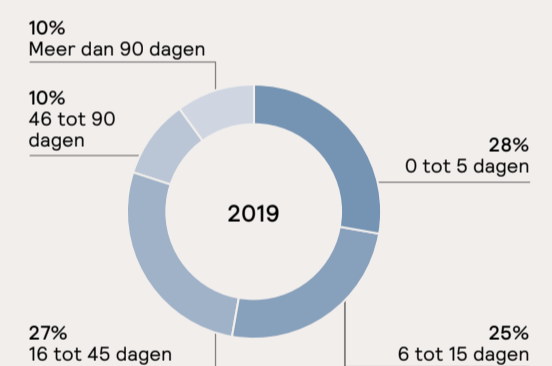
Recordaantal verzoeken

13 hulpvragen per werkdag

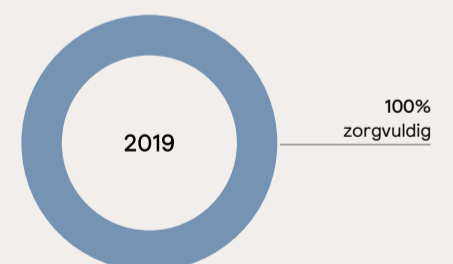
Toewijzing team: meer dan 50 procent binnen 15 dagen

Tijd tussen aanmelding en start traject

100 procent zorgvuldig

Oordelen Regionale Toetsingscommissies

In 2019 verleent het expertisecentrum twee keer euthanasie aan wilsonbekwame patiënten. Beide keren worden door RTE's als 'zorgvuldig' beoordeeld.

Unieke zorg

De wachttijden voor alle andere euthanasietrajecten, zonder psychiatrische problematiek, zijn te verwaarlozen. Als een ambulante team een hulpvraag onderzoekt, start het daar in de helft van alle gevallen binnen vijftien dagen mee en wordt binnen twee maanden euthanasie verleend. Andere trajecten kunnen langer duren. Dit geldt met name voor patiënten met de ziekte van Alzheimer, die door een team van het expertisecentrum gedurende langere tijd gemonitord worden.

Pleiter: "Eén van onze artsen vertelde mij laatst dat hij al vijf jaar een patiënt met kanker in behandeling heeft. Trajecten duren zo lang als nodig is. Ook dat maakt de zorg die Expertisecentrum Euthanasie biedt uniek."

'Trajecten duren zo lang als nodig is. Ook dat maakt de zorg die Expertisecentrum Euthanasie biedt uniek.'

2019 vergeleken met voorgaande jaren

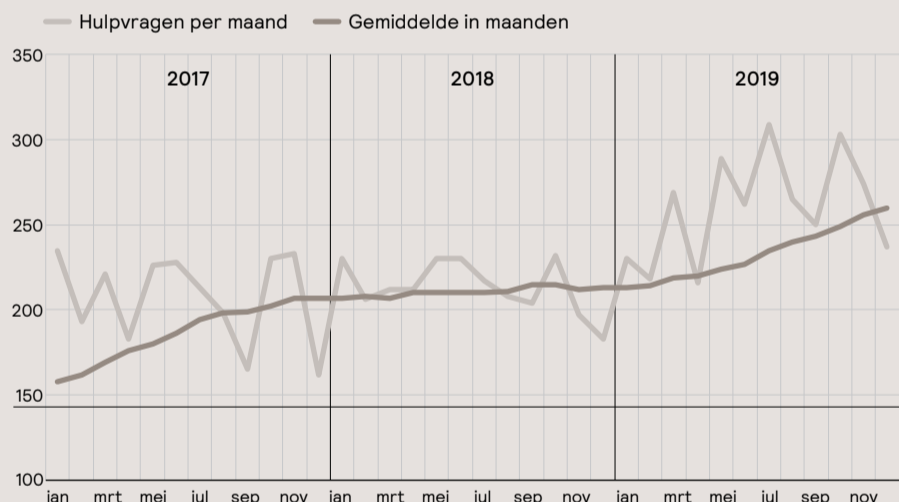
Recordaantal hulpvragen

Opnieuw toename na twee jaren stabilisatie

In 2019 worden 3.122 hulpvragen ontvangen; gemiddeld 260 per maand. In december 2017 bedraagt dit gemiddelde nog 207, in december 2018: 213. Hoewel in januari 2019 de stabilisatie van 2018 zich nog één maand voortzet begint in februari nog voorzichtig de toename van het aantal

euthanasieverzoeken. In de maanden daarna is er sprake van sterke toenames ten opzichte van voorgaande jaren. In juli worden voor het eerst meer dan 300 hulpvragen in één maand (309) ontvangen, en dat herhaalt zich in oktober (303 hulpvragen).

Ontwikkeling van het aantal hulpvragen per maand, van 2017 tot 2019

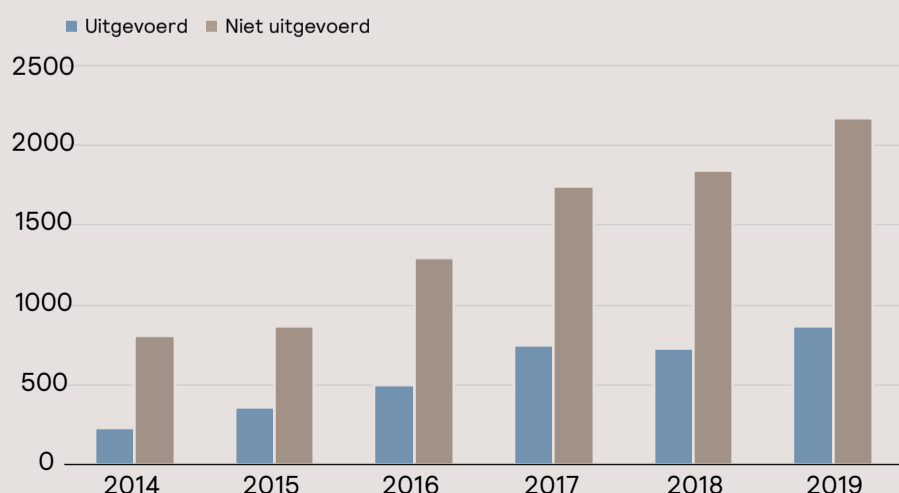

Percentage ingewilligde verzoeken blijft gelijk

Het aantal hulpvragen stijgt met 22 procent; het aantal ingewilligde verzoeken neemt met 24 procent toe. Het percentage ingewilligde verzoeken

bedraagt in 2019 29 procent van het aantal hulpvragen. Dat is precies het aantal zoals in de jaren 2015 - 2018 al het geval was (28 - 30 procent).

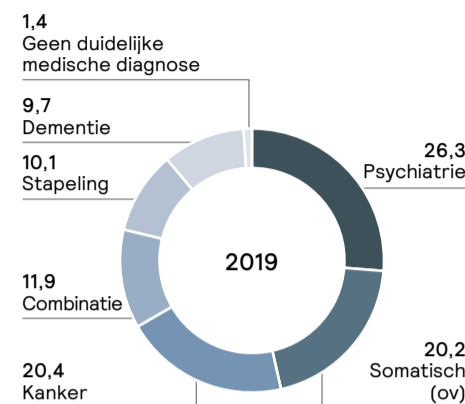
Ontwikkeling van het aantal uitgevoerde en niet uitgevoerde hulpvragen, van 2014 tot 2019

Driekwart hulpvragen is (zeer) complex

Jaar na jaar wordt bevestigd dat de praktijk van Expertisecentrum Euthanasie bestaat uit gespecialiseerde euthanasiezorg. 77 Procent van de hulpvragen in 2019 kan gelabeld worden als (zeer) complex: verzoeken gebaseerd op dementie, psychiatrische problematiek of een opeenstapeling van ouderdomsaandoeningen. Met 23 procent minder complexe problematiek (kanker, hartfalen en ernstig longlijden) is de verhouding precies omgekeerd aan het landelijke beeld. In 2019 valt een toename van het aantal euthanasieverzoeken gebaseerd op dementie op (van 8 naar 10 procent, 303 hulpvragen). Ook is een toename van het aantal combinaties van aandoeningen opvallend (van 8 naar 12 procent, 370 hulpvragen). Hoewel het percentage hulpvragen gebaseerd op psychiatrisch lijden met één procent daalt naar 26 procent neemt het aantal in absolute zin toe naar 822 hulpvragen.

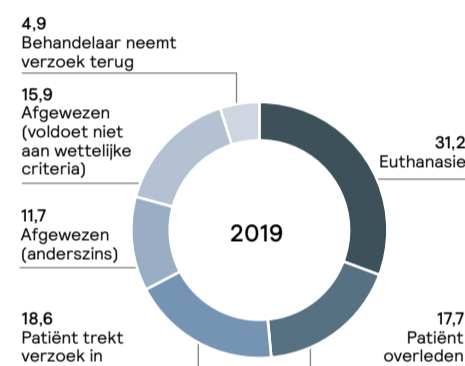
Verdeling naar diagnose van het aantal euthanasieverzoeken bij Expertisecentrum Euthanasie, in procenten

2.878 hulpvragen afgehandeld

Van alle 3.122 ontvangen euthanasieverzoeken worden er 2.878 hulpvragen in 2019 afgehandeld; 14 procent meer dan in 2018. In 31 procent van de in 2019 afgehandelde hulpvragen wordt euthanasie verleend. 18 Procent overlijdt op andere wijze. In 2019 betreft dit bij 20 personen (van totaal 510 overledenen) suïcide. Bij 140 verzoeken (5 procent) besluit de behandelend arts na overleg met Expertisecentrum Euthanasie om de hulpvraag 'terug te nemen' en het verzoek zelf af te handelen. Ongeveer één vijfde van de hulpvragers trekt hun verzoek in. 457 Hulpvragen (16 procent) blijken niet aan de wettelijke zorgvuldigheidseisen te voldoen en worden afgewezen. 338 Hulpvragen (12 procent) worden om andere redenen afgewezen, bijvoorbeeld omdat er geen

Status bij afronding van het onderzoek, in procenten

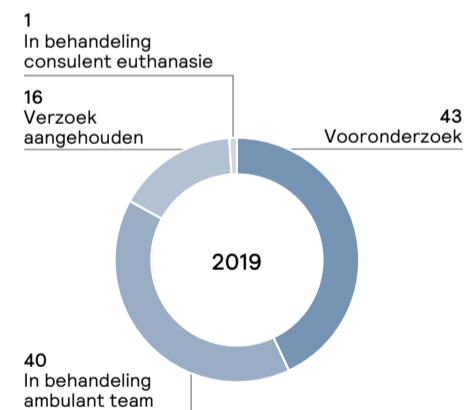

machtiging wordt afgegeven waarmee Expertisecentrum Euthanasie medische informatie kan opvragen.

Meer hulpvragen in behandeling

Op 31 december 2019 zijn nog 1.292 hulpvragen in behandeling, een toename van 19 procent ten opzichte van 2018. 43 Procent van deze verzoeken bevindt zich in de fase van het vooronderzoek. In 40 procent van de gevallen vindt het onderzoek door één van de ambulante teams plaats. In 19 gevallen is een hulpvraag doorgegeven aan een consulent die de behandelend arts begeleidt bij het onderzoek naar de euthanasievraag. 203 Hulpvragen zijn 'aangehouden', omdat de euthanasiewens nog niet actueel is of omdat er bijvoorbeeld eerst nog een behandeling ondergaan wordt die de situatie van de hulpvrager mogelijk kan verbeteren.

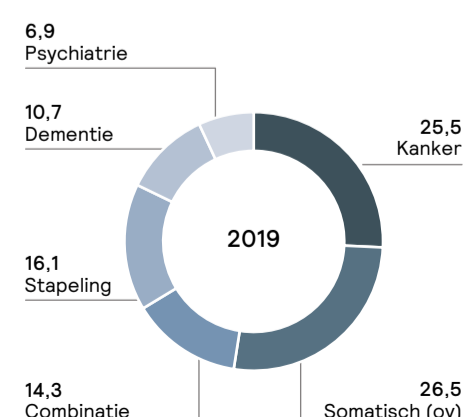
Status van de hulpvragen op 31 december, in procenten

Meer verzoeken op basis van dementie ingewilligd

Hoewel met slechts één procent is de stijging van het aantal ingewilligde verzoeken op basis van dementie opvallend: van 70 naar 96. Het aantal uitgevoerde verzoeken bij psychiatrisch lijden stijgt met 62 ten opzichte van 2018 (56) maar is lager dan in 2017 (67). Ook per maand is een grillig patroon waarneembaar, waarvan slechts twee maanden (mei-19 en nov-19) met elk 86 gehonoreerde verzoeken als hoogste aantallen ooit.

Ingewilligde verzoeken naar diagnose, in procenten

Veel hulpvragen gebaseerd op psychiatrie afgewezen

Een afgewezen hulpvraag – omdat niet wordt voldaan aan de wettelijke zorgvuldigheidseisen – komt vooral bij psychiatrisch lijden voor (37 procent). Het belang van het onderzoeken van de doodswens is groot. Vaak opent het de weg naar een behandeling in de GGZ. In 2019 start een retrospectieve dossierstudie naar de achtergronden van hulpvragen met psychiatrische problematiek, in samenwerking met het ministerie van VWS en Amsterdam UMC, locatie AMC. De resultaten hiervan worden begin 2020 overhandigd aan minister De Jonge.

Het belang van het onderzoeken van de doodswens is groot. Vaak opent het de weg naar een behandeling in de GGZ.

Afgehandelde hulpvragen in 2019	Kanker	Somatisch (ov)	Combinatie	Stapeling	Dementie	Psychiatrie	Geen diagnose
Euthanasie	229	238	128	145	96	62	0
Patiënt overleden	237	94	55	69	25	24	8
Patiënt trekt het verzoek in	42	128	61	52	63	192	4
Afgewezen (voldoet niet aan zorgvuldigheidseisen)	12	56	51	36	32	264	9
Afgewezen (anderszins)	21	75	22	16	20	175	12
Totaal	541	591	317	318	236	717	33

Oordelen Regionale Toetsingscommissies Euthanasie (RTE's)

RTE: 100 procent zorgvuldig

In 2019 ontvangt Expertisecentrum Euthanasie 885 oordelen van de Regionale Toetsingscommissies Euthanasie. Het gaat om 114 oordelen over 2018 en 771 over in 2019 ingewilligde euthanasieverzoeken.

Voor alle ontvangen oordelen in 2018 en 2019 geldt dat aan alle zorgvuldigheidseisen is voldaan. De RTE's onderzoeken nog 127 meldingen van de laatste maanden van 2019.

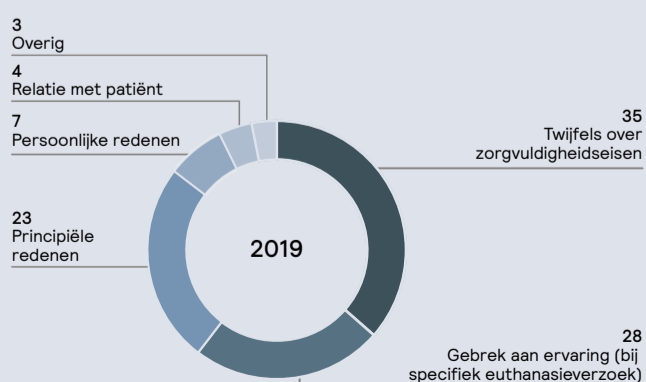
Oordelen RTE's	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Voldaan aan alle zorgvuldigheidseisen	230	365	500	764	727	771
Niet voldaan aan alle zorgvuldigheidseisen	2	1	1	4	0	0
Oordeel RTE nog niet ontvangen	0	0	0	0	0	127
Totaal	232	366	501	768	727	898

Waarom pakt de behandelend arts het verzoek niet zelf op?

Al een aantal jaren geeft ruim 60 procent van de artsen zelf aan dat er sprake is van onvoldoende kennis over de wettelijke zorgvuldigheidseisen of een gebrek aan ervaring. Beide zijn voor Expertisecentrum Euthanasie

redenen om te investeren in consulten euthanasie (advies en/of begeleiding tijdens het euthanasietraject) en nascholing specifiek gericht op het beoordelen van euthanasieverzoeken.

Redenen waarom behandelend arts de hulpvraag zelf niet oppakt, in procenten

Verdeling van hulpvragers naar leeftijd en per provincie

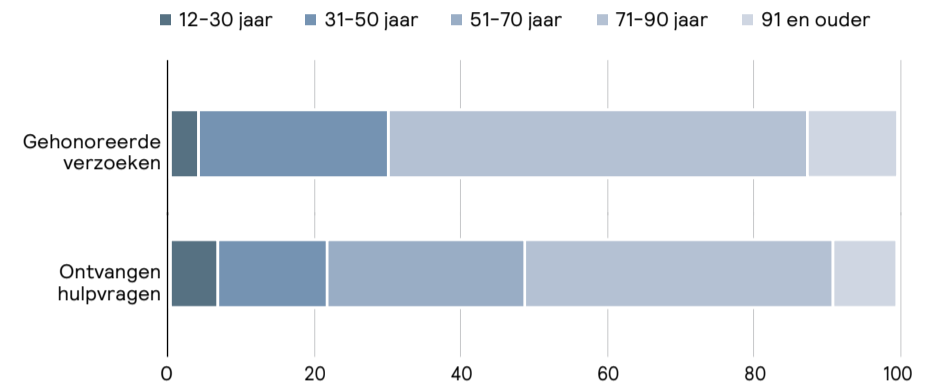
Bijna een kwart van de hulpvragers is 50 jaar of jonger

De verdeling naar leeftijdscategorieën verschilt uiteraard aanzienlijk als de ontvangen en ingewilligde hulpvragen met elkaar vergeleken worden. Van de ontvangen hulpvragen is 51 procent 71 jaar of ouder, bij de gehonoreerde verzoeken neemt dit percentage toe naar 70 procent. De verschillen zijn

het grootst in de jongste leeftijdscategorie: 7 procent hulpvragers en slechts 0,4 procent gehonoreerde verzoeken.

Dat deze leeftijdsopbouw constant is blijkt uit de verschillen tussen 2019 en 2018, die te verwaarlozen zijn.

Verdeling naar leeftijd van gehonoreerde en totale aantal euthanasieverzoeken, in procenten

Veel hulpvragen uit de Randstad

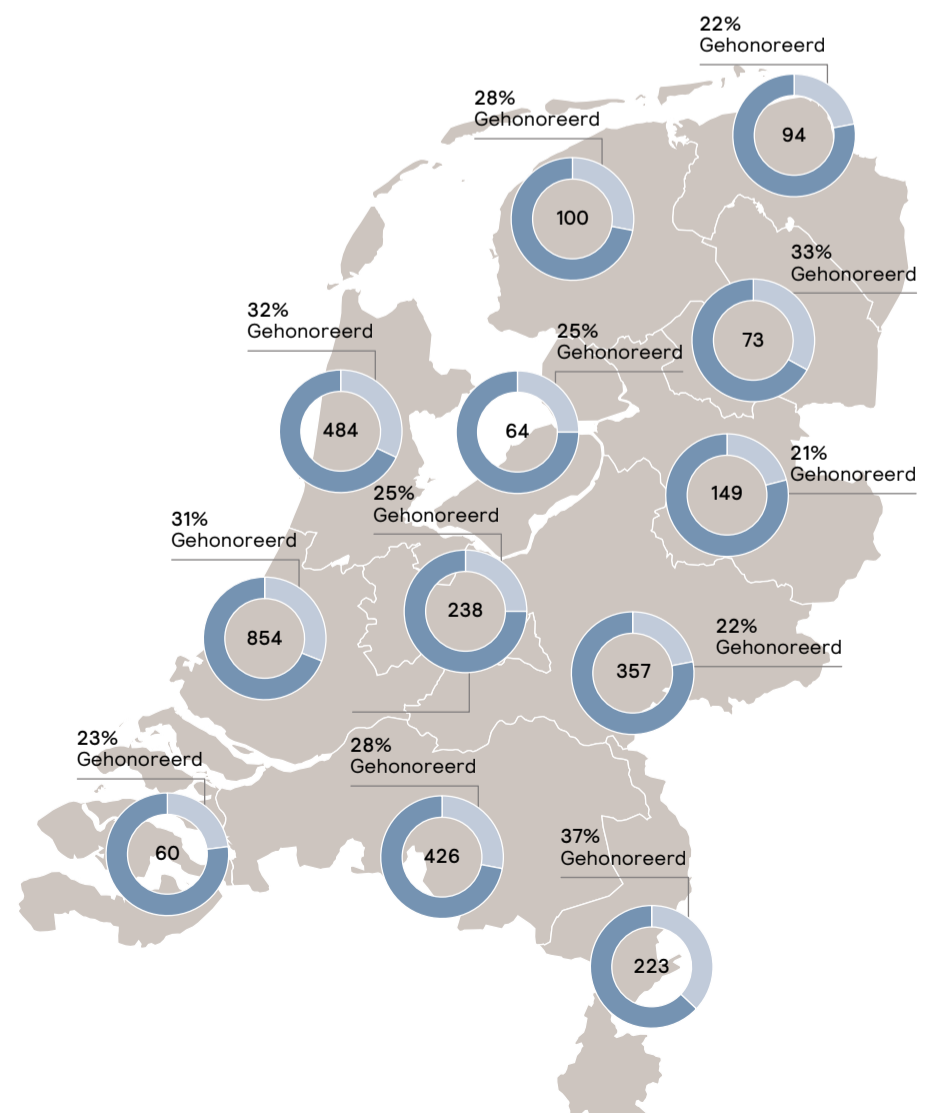
Vanaf de oprichting van Expertisecentrum Euthanasie in 2012 zijn de hulpvragen verdeeld over Nederland zoals de bevolking verdeeld is. Veel hulpvragen uit de Randstad (Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht): 1.576 hulpvragen (50 procent), 480 verzoeken gehonoreerd (53 procent), beide enigszins hoger dan het aandeel van de bevolking: 45 procent. Ook de provincies Gelderland en Noord-Brabant hebben een groot aandeel in de hulpvragen en uitgevoerde euthanasieverzoeken, respectievelijk 783 (25 procent)

en 201 (22 procent). De bevolking in deze provincies maakt 22 procent uit van de gehele Nederlandse bevolking.

Vijf van de twaalf provincies zorgen dus voor circa 75 procent van het werk van Expertisecentrum Euthanasie.

In de provincies Limburg (37 procent), Drenthe (33 procent), Noord-Holland (32 procent) en Zuid-Holland (31 procent) worden meer dan gemiddeld euthanasieverzoeken ingewilligd (ten opzichte van de ontvangen hulpvragen in die provincies).

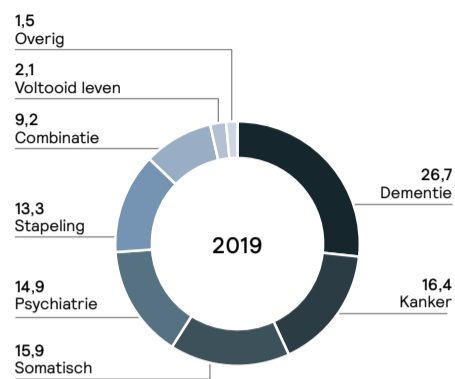
Totaal aantal hulpvragen en percentage gehonoreerde hulpvragen, per provincie

Vooraf huisartsen roepen de hulp in van een consulent euthanasie

Artsen die twijfels hebben over de eigen bekwaamheid of ervaring met betrekking tot een specifiek euthanasieverzoek kunnen een consulent inschakelen van Expertisecentrum Euthanasie voor het euthanasietraject van hun patiënt. Het aantal trajecten door een consulent neemt in 2019 toe met 35 procent naar 196. Het merendeel hiervan wordt aangevraagd door huisartsen (n=136 | 86,5 procent), gevolgd door specialisten ouderengeneeskunde (n=15 | 9,5 procent). In vier van de vijf gevallen kan een consulent verpleegkundige ingezet worden. Als een aanvragend arts twijfelt of hij zelf in staat is om het verzoek uit te voeren wordt een consulent arts ingeschakeld.

Verdeling consulenten euthanasie per diagnose, in procenten

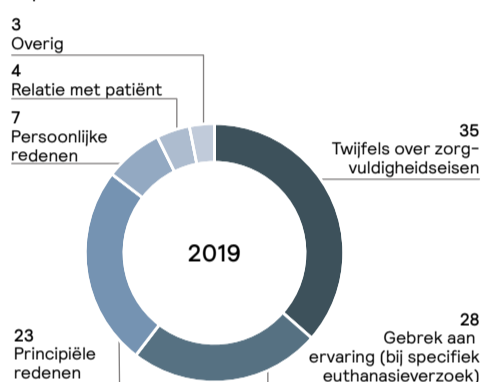
Twee derde van verzoeken om inzet consulent betreft (zeer) complexe hulpvragen

Als een consulent euthanasie ingezet wordt, is dat in twee derde van de gevallen zo omdat de problematiek van de patiënt (zeer) complex is.

Een kwart van de verzoeken om een consulent euthanasie betreft dementie, 15 procent psychiatrie. Bij de meer complexe euthanasieverzoeken staat de toepassing van de euthanasiewet op de voorgrond.

Is de hulpvraag minder complex (bijvoorbeeld bij kanker) dan staat de beperkte ervaring van de behandelend arts op de voorgrond.

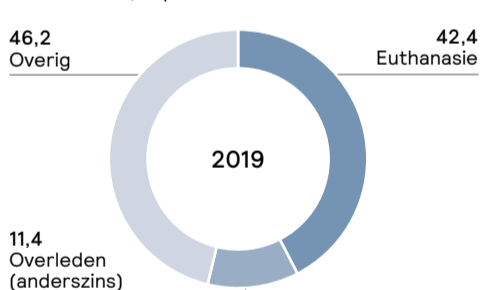
Redenen waarom behandelend arts hulpvraag zelf niet oppakt, in procenten

42 procent euthanasie bij inzet consulent

Bij de inzet van een consulent is er in 42 procent van de gevallen sprake van euthanasie. In 11 procent van de gevallen overlijdt de patiënt anderszins. Bijna de helft van de verzoeken resulteert in andere uitkomsten, zoals behandeling.

Uitkomst van de trajecten consulent euthanasie, in procenten

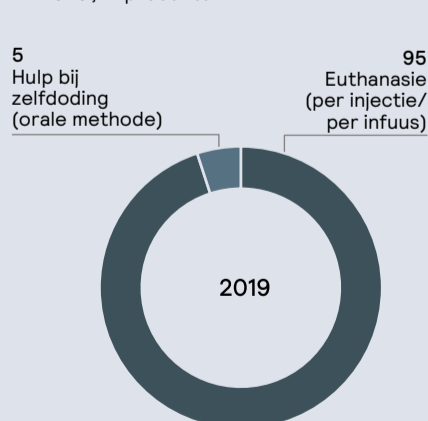
Gebruik orale methode neemt verder af

De Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding laat twee mogelijkheden open om het euthanasieverzoek in te vullen:

- Het toedienen van middelen via een injectie of per infuus (euthanasie);
- Het overhandigen van een glas met een drankje aan de hulpvrager die dit zelf inneemt, hulp bij zelfdoding.

De afgelopen jaren neemt de orale methode verder af, tot 5 procent in 2019. Dit is een aanzienlijk verschil met de beginjaren van Expertisecentrum Euthanasie. Vijf jaar geleden bedroeg de orale methode nog 17 procent. De orale methode wordt vaak gezien als de ultieme manier van zelfbeschikking. De patiënt drinkt het glas immers zelf leeg. In een aantal gevallen is de orale methode niet mogelijk, bijvoorbeeld omdat de

Gebruikte methode euthanasie in 2019, in procenten

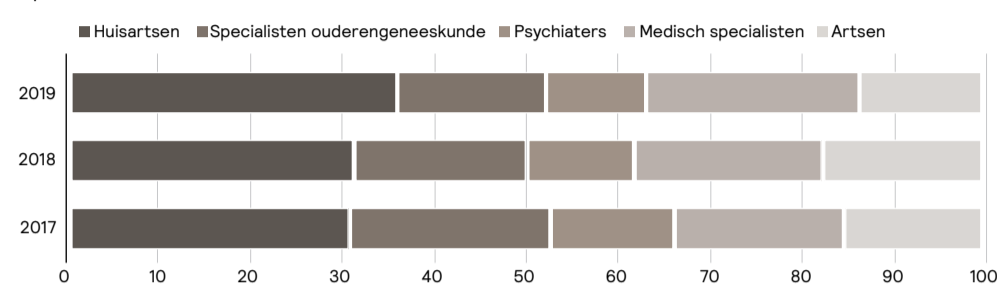
patiënt niet kan slikken. In andere gevallen geeft het ambulante team de voorkeur aan de intraveneuze methode vanwege het beter voorspelbare verloop van het overlijden.

Meer ambulante teams

Het aantal ambulante teams dat Expertisecentrum Euthanasie kan inzetten om euthanasievragen te onderzoeken stijgt in 2019 tot 73. Elk team bestaat uit

een arts en een verpleegkundige. Gemiddeld voert een ambulante team 12 keer per jaar euthanasie uit; het streven is dit aantal niet verder op te laten lopen.

Samenstelling van de groep zorgverleners (artsen) per specialisme, in procenten

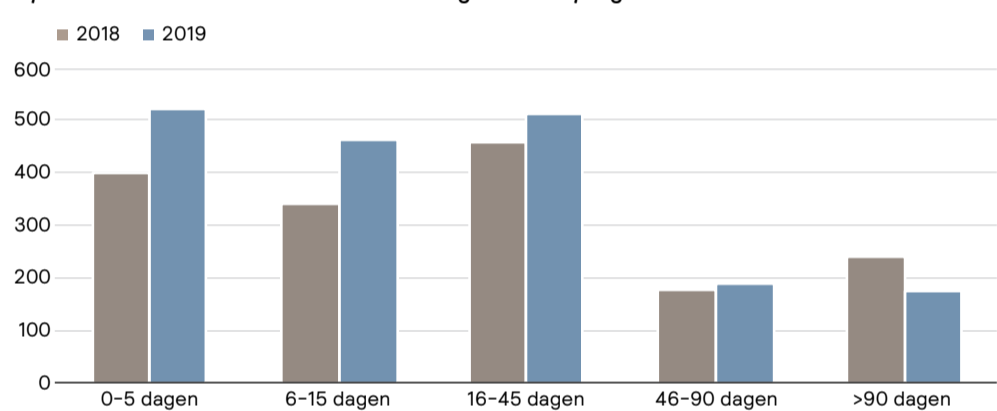

Meer dan de helft van de hulpvragers krijgt binnen 15 dagen een team toegewezen

De wachttijd die verstrijkt tussen de ontvangst van een hulpvraag en de toewijzing aan een team is gemiddeld 42 dagen. In meer dan de helft van de gevallen (53 procent) is dit echter al

binnen 15 dagen. Meer dan 70 procent van de hulpvragers krijgt binnen een maand een team toegewezen. De hulpvragen met een langere wachttijd zorgen voor het gemiddelde van 42 dagen.

Tijdsduur tussen moment van aanmelding en toewijzing van een team

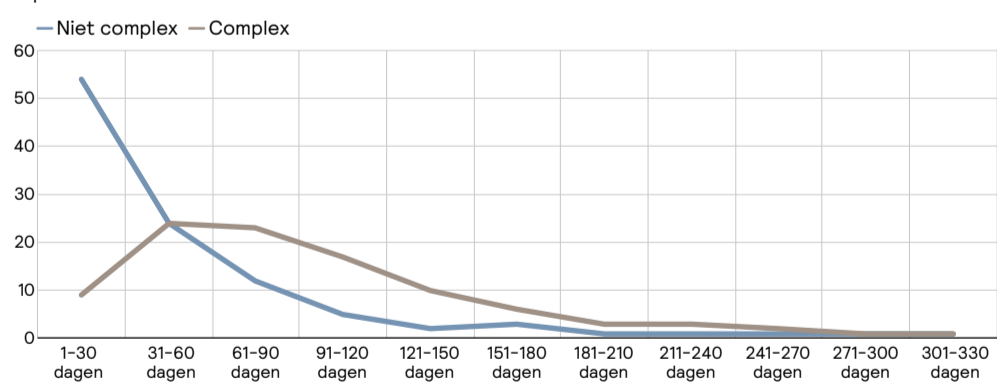

Helpt verzoeken binnen 2 maanden ingewilligd

Bij honorering van het euthanasieverzoek gebeurt dit in 25 procent van de gevallen binnen één maand. Dit aantal neemt toe tot 49 procent in twee maanden en naar 69 procent in drie maanden na aanmelding.

Er is een duidelijk verband tussen de duur tussen aanmelding en honorering van het verzoek en de complexiteit van de euthanasievraag.

Tijdsduur tussen moment van aanmelding en honoreren euthanasieverzoek, in procenten

Colofon

Feiten en cijfers 2019 is een uitgave van Expertisecentrum Euthanasie.

Postbus 13480,
2501 EL Den Haag
Eisenhowerlaan 104,
2517 KL Den Haag
Tel: 070 352 4141 (op werkdagen van 09:30 tot 12:00 en van 13:30 tot 16:30 uur)
Fax: 070 820 9789

Redactie: Expertisecentrum Euthanasie, afdeling Communicatie & Samenwerking
Vormgeving: Studio Het Mes
Publicatie: voorjaar 2020

Copyright
Teksten uit deze uitgave mogen uitsluitend na schriftelijke toestemming van de redactie worden overgenomen.

expertisecentrum euthanasie

Zorgvuldig en zorgzaam